

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

В статтє раскрываються условия организации учебного процесса, формы и методы обучения, которые способствуют творческому развитию личности.

The conditions of educational process, the conditions of its organization, forms methods, which help to develop the creative qualities of a person a covered in the article.

Зміни, які відбуваються у суспільно-політичному житті країни, впливають безпосередньо і на школу. Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) ставить вирішення проблеми формування творчої особистості, здатної до самостійної, активної, творчої діяльності. Але й сама особистість потребує знань і умінь творчо, нестандартно виконувати функції в різних сферах діяльності.

Шлях до рішення проблеми творчості був прокладений матеріалістичним поняттям історії.

Над проблемою виховання активної творчої особистості задумувалися багато вчених. Творчість досліджувалась психологами, філософами і педагогами. Перші спроби обґрунтувати закономірності творчості належать філософам давнини Архімеду, Геракліту, Сократу. Трохи пізніше їх ідеї одержали розвиток у працях Р.Декарта, Ф.Беконна, Г.Лейбница. Об’єднує цих вчених те, що зусилля вони направили на пояснення процесів творчого мислення з філософських позицій. Їх ідеї довгий час не отримували практичного застосування, так як потреби в масовій

творчості, соціалістичне замовлення на підготовку навчаючих, здібних до творчої діяльності, був відсутній. В міру розвитку соціальної практики стало можливим усвідомлення творчості як характерної діяльності людини. Тому сьогодні, основна засада, на якій ґрунтується загальна орієнтація навчальної і виховної роботи у школі є формування і розвиток творчої особистості, оскільки творча особистість є найбільшою цінністю для будь-якого суспільства. І ця проблема набуває зараз особливої актуальності.

Для розкриття суті процесу розвитку творчої особистості необхідно осмислити, перш за все, що таке творчість?

За словником С.І.Ожегова, “творчість – створення нових за задумом і реальним втіленням культурних та матеріальних цінностей” [3,542]. Педагогічна енциклопедія визначає творчість як вищу форму активної та самостійної діяльності особистості [4,454].

Творчість – це завжди втілення особистості, це форма самореалізації особистості, це можливість виразити своє, власне неповторне відношення до світу.

Як любому виду людської діяльності, творчості притаманні емоції, інтелектуальні і вольові процеси. Важливою умовою творчої діяльності є почуття новизни, готовність до нестандартного рішення. Але, щодо пізнавальної діяльності учнів, для творчості, по всій імовірності, характерна не тільки новизна, але й користь.

“Завершена концепція творчості XVIII століття створюється І.Кантом, який спеціально аналізує творчу діяльність у вченні про продуктивну здібність уявляти і робити висновки про те, що творчість лежить в самій основі пізнання” [1,330].

Однак, треба замітити, що діяльність учнів, хоча і пов’язана безпосередньо з пізнанням, не завжди являється творчою. Усяка творчість починається з усвідомлення

незнання. Але не усяке незнання стає знанням за допомогою творчості. Творчість являється найвищим рівнем розумової діяльності. Однак творчість – не особливий дар обраних, цим даром в більшому або меншому ступені наділене все людство. Все це дозволяє зробити висновок, що для творчості пізнавальної діяльності учнів характерна нестандартність мислення, в результаті чого народжується нове рішення або продукт діяльності, який виходить за рамки загальноприйнятих стандартів.

Становлення творчої особистості виникло в умовах діяльності, стимулюючої її творчість, активність, нестандартність мислення.

В зв'язку з цим різко актуалізується проблема формування пізнавальної самостійності, як важливого показника творчих здібностей особистості і необхідність пошуку її рішення засобами навчально-виховного процесу.

На сьогодні відбулася переорієнтація напрямків у викладанні математичних дисциплін, як засобу мислення учнів. Це означає, що математичні дисципліни повинні сприяти розумовому розвитку учнів, тобто перед вчителем поставлено завдання виховати активну, творчо мислячу особистість. І підготувати таку особистість підсилу тільки творчому вчителю, у якого на уроці цікаво, до якого учні тягнуться, виявляючи певний інтерес.

Творчий характер педагогічної праці залежить від вміння вчителя включити учнів до активного розумового пошуку, створювати і впроваджувати в технологію навчання нові методи і прийоми, моделювати навчальні ситуації і активно діяти в нестандартних умовах. Саме ці вміння характеризують творчий підхід до педагогічної діяльності.

Вирішення цієї проблеми є предметом уваги всього педагогічного колективу школи, але саме вчителі математики мають для цього виключні можливості. Звідси витікає задача вчителя створити умови для пізнавальної діяльності учнів,

озброївши їх методами і прийомами не тільки самостійної, але й творчої роботи, а також забезпечивши основними умовами творчої діяльності: обмін і боротьба суджень, свободу критики. Для забезпечення творчих умов пізнавальної діяльності необхідно:

- озброїти учнів методами самостійної роботи;
- привчити учнів до роботи з першоджерелами, навчальною книгою;
- навчити їх прийомам швидкого знаходження необхідної інформації і її обробки;
- проводити творчі дискусії на заняттях;
- створювати в доброзичливій обстановці можливості релаксації.

При цьому корисно використовувати методи розвитку творчості. Це мозковий штурм і спосіб організації колективної і розумової діяльності на основі чотирьох прийомів: розгляд проблеми в тім вигляді, в якому вона є; відмова від очевидного рішення; проведення прямої аналогії; формулювання проблеми у загальному вигляді.

Сучасне навчання передбачає, перш за все, розвиток творчих здібностей учнів на матеріалі засвоєних знань і умінь. Розвиток реальних інтелектуальних сил і пізнавальної самостійності учнів визначається установкою на активну пізнавальну діяльність, виключенням учнів в творчу пізнавальну діяльність, навчаючи їх умінню переносити засвоєнні знання в нову ситуацію, виділенню проблем знаходження альтернативного рішення (І.Я.Лернер).

При цьому важливо напруження думки учнів, збудження їх розумової діяльності і орієнтації на соціально-цінні мотиви і потреби учнів. Зміст навчального матеріалу і всі методи навчальної діяльності повинні враховувати вікові потреби учнів в самовиявленні, самоствердженні, психологічної захищеності і підтримки з боку колективу.

Важливим засобом в рішенні цих задач виступає організація пізнавальної діяльності учнів на уроці, враховуючи систему потреб, мотивів, цінностей, стимулюючи емоціонально-цінностне відношення учнів до вивчаючої навчальної інформації.

Одним з найбільш перспективних шляхів удосконалення навчального процесу є впровадження методів активного навчання. Не змінюючи собою традиційних, методи активного навчання розширюють їх межі і можливості, припускають практичне застосування знань з урахуванням конкретних умов. Активні методи навчання мають на меті залучити кожного учня в навчальний процес не як активного об'єкта, а як учасника і організатора, який самостійно, по-творчому приймає рішення і одночасно з цим розвивається як особистість.

Для цього необхідно продумати всю технологію навчання учнів у руслі розвитку їх творчості, відібрати завдання, які сприяли б цьому: домашню роботу дати у вигляді індивідуальних завдань (реферат, доклади для конференції, рішення нестандартних задач, тощо). Корисно проводити заняття у формі бесіди, "круглого столу", мікроконференції, демонстрації і обговорення конкретних результатів дослідної роботи (теоретичного і практичного характеру), стимулювати учнів до участі у науковій роботі, у наукових конференціях, олімпіадах, конкурсах. Головне, щоб всі ці завдання і організаційні форми діяльності носили не стихійний характер, а були результатом серйозної, продуманої, заздалегідь спланованої технології навчання і розвитку творчих здібностей учнів.

Аналіз шкільної практики дозволяє говорити про те, що творча людина прагне до інтелектуальної роботи, має схильність до ризику. Допитлива, оригінальна, гнучка, активна, наполеглива, завжди у пошуку, про щось запитує. В зв'язку з цим задача вчителя не прискіпати питання учнів, а

стимулювати їх, розвивати гнучкість і оригінальність їх розумової діяльності. Отже педагогічна праця — це щохвилинна творчість. Кожен педагог — це своєрідна індивідуальність. Невипадково народна мудрість говорить: “Кожен майстер на свій лад”, підкреслюючи цими словами неповторність і індивідуальність майстрів своєї справи.

І не випадково Т.В.Кудрявцев нагадує нам думку німецького дидактика А.Дістервега: “Поганий вчитель підносить істину, а хороший її знаходить”. Виходячи з цього ми повинні намагатися будувати навчальний процес. Шукаючи активні методи навчання, навчити творчості — це соціальне замовлення нашого суспільства, звернений до дидактів, психологів, до всіх вчителів [2,12].

І хоча сказано це давно, актуальність не втрачена і в наш час.

ЛІТЕРАТУРА:

1. БСЭ т.25
2. Марквардт К.Г., Кудрявцев Т.В и др. Как готовить творческого специалиста // Вестник высшей школы.-1979.-№3.-с.10-16.
3. Ожегов С.І. Словник психологічних термінів.
4. Педагогічна енциклопедія. —К., 1993.